Quarterly Journal of "Islamic Economics Studies"

Vol. 17 | Issue 2 | Serial 34 | Winter 2025 | Pages 129-190
Research Paper | Received: 2026/05/20 | Accepted: 2026/07/21
10.30497/ies.2026.250328.2371

The Strategic Role of the Insurance Industry in Realizing Resistance Economy Policies

Mohammad Ebrahim Raei Ezabadi: Assistant Professor, Department of Finance, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding author)
Meraei68@iau.ac.ir | 0000-0003-0379-1947

Mohammad Reza Radfar: Assistant Professor, Department of Finance, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
Radfar@iau.ac.ir | 0009-0008-3549-6612

Abstract

Over the past half-century following the glorious victory of the Islamic Revolution, hostilities against Iran emerged, and following the imposed war and the reconstruction era, unjust sanctions evolved into a primary political doctrine of the West against Iran, continually intensifying with the objective of crippling the country's economy. In response, the framework of the "Resistance Economy" was proposed by the Supreme Leader as a principled and foundational solution to counter these threats, obligating all sectors of the country—including economic, social, political, cultural, and military—to implement it. One of the key pillars capable of playing a significant role in realizing resistance economy policies is the insurance industry. Therefore, this research aims to investigate the strategic role of the insurance industry in fulfilling resistance economy policies. To this end, after identifying and extracting insurance-related indicators within the resistance economy framework, the DEMATEL method is employed to determine the interrelationships and the impact/effectiveness among the indicators, followed by the Analytic Network Process (ANP) to prioritize them.

The results of the DEMATEL technique indicate that "leading in knowledge-based activities" and "economic risk management" exhibit the highest level of interaction (influence and receptivity). Furthermore, the ANP results demonstrate that the criteria of "leading in knowledge-based activities," "economic risk management," and "utilizing the capacity of international and regional organizations" hold the highest priority. These findings can serve as a primary framework for future policymaking in the insurance industry.

Keywords: Resistance Economy, Insurance Industry, DEMATEL, Analytic Network Process (ANP).

JEL Classification: G22,E60,O21,F51

سال هفدهم | شماره دوم | پیاپی ۳۴ | زمستان ۱۴۰۳ | صفحات ۱۶۳-۱۶۲
مقاله پژوهشی | تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۲/۳۰| تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۳۰
مقاله مدت ۸ روز جهت اصلاحات نزد نویسنده بوده است.

نقش راهبردی صنعت بیمه در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

محمدابراهیم راعی عزآبادی: استادیار، گروه مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Meraei68@iau.ac.ir | 0000-0003-0379-1947
محمدرضا رادفر: استادیار،گروه مالی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
Radfar@iau.ac.ir | 0009-0008-3549-6612

چکیده

حدود نیم‌قرن اخیر و با پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، دشمنی‌ها علیه کشور عزیزمان، ایران آغاز و پس از جنگ تحمیلی و ورود به دوره سازندگی، تحریم‌های ظالمانه به مهم‌ترین دکترین سیاسی غرب در قبال ایران تبدیل و به‌صورت مستمر با هدف فلج کردن اقتصاد کشور تشدید شد. در این راستا، ادبیات اقتصاد مقاومتی به‌عنوان راهکار اصولی و پایه‌ای برای مقابله با این تهدیدات توسط رهبر معظم انقلاب مطرح شد و همه ارکان کشور اعم از اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، نظامی و... ملزم به اجرای آن شدند. یکی از این ارکان که نقش بسزایی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی دارد، شرکت‌های بیمه است. هدف این پژوهش، بررسی نقش صنعت بیمه در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است. برای این منظور، پس از شناسایی و استخراج شاخص‌های مرتبط با صنعت بیمه در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، با استفاده از روش دیمتل[1]، روابط درونی و تأثیرگذاری/تأثیرپذیری شاخص‌ها بر/از یکدیگر احصا و سپس با به‌کارگیری فرایند تحلیل شبکه[2] اولویت شاخص‌ها مشخص خواهد شد. نتایج حاصل از به‌کارگیری تکنیک دیمتل حاکی است که «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان» و «مدیریت مخاطرات اقتصادی» دارای بیشترین تعامل (اثرگذاری و اثرپذیری) هستند. همچنین، نتایج حاصل از به‌کارگیری فرایند تحلیل شبکه نشان می‌دهد که معیارهای «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان»، «مدیریت مخاطرات اقتصادی» و «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای»، از نظر اولویت مهم‌ترین معیارها بوده‌اند. نتایج حاصل می‌تواند به‌عنوان چهارچوب اصلی سیاست‌گذاری آتی صنعت بیمه مدنظر قرار گیرد.

واژگان کلیدی: اقتصاد مقاومتی، صنعت بیمه، دیمتل، فرایند تحلیل شبکه

طبقه‌بندی JEL: G22,E60,O21,F51

---

1. DEMATEL
2. ANP

مقدمه

اقتصاد مقاومتی، رویکردی اقتصادی است که توسط رهبر شهید انقلاب اسلامی برای تقویت اقتصاد ایران در دوران تحریم مطرح شد و موضوعی است که در جلسات و نشست‌های مختلف همواره مورد تأکید ایشان بود. با پیروزی انقلاب اسلامی، دشمنی‌ها علیه کشور عزیزمان، ایران آغاز شد و پس از جنگ تحمیلی و ورود به دوره سازندگی، افزایش یافت و تحریم‌های ظالمانه به مهم‌ترین دکترین سیاسی غرب در قبال ایران تبدیل و به‌صورت روزافزون با هدف فلج کردن اقتصاد کشور تشدید شد. دراین‌خصوص و به‌منظور جلوگیری از مشکلات حادث‌شده، ادبیات اقتصاد مقاومتی به‌عنوان راهکار اصولی و پایه‌ای مطرح شد. اقتصاد مقاومتی پس از مطالعات فراوان و بهره‌مندی از طرح‌های مشابه اقتصادی موفق در شرایط پرتنش مثل ریاضت اقتصادی و بومی‌سازی آن مطرح شد و پس از بررسی‌های فراوان و آماده‌سازی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط امام شهید انقلاب در سال ۱۳۹۲ ابلاغ شد که مورد استقبال اندیشمندان و صاحب‌نظران این حوزه قرار گرفت.

اقتصاد مقاومتی بحث مدیریتی تقریباً تازه‌ای است که با افزایش تحریم‌های ظالمانه کشورهای غربی علیه ایران مطرح شده و به معنای مجموعه‌ای از تدابیر مدیریتی است که با هدف کمتر کردن آسیب‌پذیری اقتصاد ایران در برابر خطرات مختلف درونی و بیرونی صورت می‌پذیرد. اقتصاد مقاومتی مفهوم نظری جدیدی نیست، بلکه مفهوم مدیریتی جدیدی است که در هر کشور با توجه به وضعیت اقتصاد و مشکلات آن باید اتخاذ شود و مورد استفاده قرار گیرد (سیف و خوش‌کلام، ۱۳۹۲). با ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط قائد شهید، انگیزه مضاعفی فراهم شد تا از طریق توجه به این سیاست‌ها و اجرای آن‌ها، نظام اقتصادی متکی به دانش و فناوری، عدالت‌بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو محقق شود و مدلی الهام‌بخش از نظام اقتصاد اسلامی به منصه ظهور برسد (خوانساری و قلیچ، ۱۳۹٤).

یکی از نکات مورد تأکید در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، توسعه نظام اقتصادی و برقراری عدالت اقتصادی است. بر اساس بند ۱۲ اصل ۳ قانون اساسی، از وظایف اقتصادی دولت، پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه با هدف ایجاد رفاه و رفع فقر و هر

نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه، مسکن، کار، بهداشت و تعمیم بیمه است. افزون‌براین، اصل ٤٣ نیز هدف از ضوابط اقتصادی کشور را ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادگی او برمی‌شمرد. در اندیشه اسلامی نیز تحقق رفاه اجتماعی از طریق رشد و پویا کردن اقتصادی، از اهداف مهم دولت برشمرده شده است. از این موضوع در ادبیات دینی با معیارهایی مانند رفع فقر و تأمین اجتماعی یاد می‌شود که یکی از وظایف مهم حکومت چه در بعد فردی و چه در بعد اجتماعی است. به‌عبارت‌دیگر، ظرفیت‌های اقتصادی قانون اساسی یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های قانونی در راستای تحقق رفاه اجتماعی شمرده می‌شود (حیدریان دولت‌آبادی و علی‌اکبری بابوکانی، ١٤٠٤). ازاین‌رو اصلاحات ساختاری بودجه ازجمله توصیه‌ها و راهبردهای مهم مورد تأکید آیت‌الله خامنه‌ای در سال‌های اخیر بوده است. ایشان در آذر ۱۳۹۸، مقرر فرمودند نقشه راه و برنامه کلی اصلاح ساختار بودجه عمومی و کاهش کسری بودجه، تدوین و مصوب شورای‌عالی هماهنگی اقتصادی شود و بودجه سال ۱۳۹۸ نیز در چهارچوب این برنامه تنظیم شود. همچنین، تأکید فرمودند آنچه در سیاست‌های کلی و برنامه‌های مصوب ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی در خصوص اصلاح ساختار بودجه عمومی و قطع وابستگی بودجه به نفت تصویب و ابلاغ شده، لازم است اجرایی و در بودجه سال ۱۳۹۸ گنجانده شود. با تمام این تأکیدات، رویه‌ها و واقعیت‌های نظام بودجه‌ریزی کشور و قوانین بودجه سال‌های اخیر، تناسبی با فرمایشات ایشان ندارد. بررسی شاخص‌های کلیدی اقتصادی و اجتماعی نشان می‌دهد به علت معضلات انباشته ناشی از آسیب‌های تاریخی اقتصاد ایران (انباشت بدهی‌های دولت، کسری صندوق‌های بازنشستگی و ناترازی نظام بانکی)، برخی از شاخص‌های اقتصادی در شرایط نامناسب قرار گرفته‌اند. در شرایط حاضر، تحریم‌ها منجر به تشدید این مشکلات نیز شده‌اند. درنتیجه، برای حفظ ثبات اقتصادی و صیانت از معیشت مردم، اشتغال و تولید لازم است اصلاحاتی در ساختار اقتصادی کشور انجام گیرد تا از بروز بحران‌های اقتصادی و ایجاد اختلال جدی در اداره کشور ممانعت شود. براین‌اساس، لازم است اصلاحات ساختاری اساسی در نظام بودجه‌ریزی کشور با این رویکرد محقق شود که با مدیریت منابع و مصارف بودجه، خطرات ناشی از تشدید تحریم‌ها از مسیر کسری بودجه را مهار کند،

فضای سیاست‌گذاری مالی را گسترش دهد و نیز زمینه را برای مقابله فعالانه با چالش‌های اساسی اقتصاد کشور فراهم کند (صدیق و نعمتی، ۱٤۰۳).

افزون‌براین، در عرصه اقتصاد بین‌الملل، کشورهای دارای تعاملات اقتصادی بالاتر، از قدرت اقتصادی بیشتری برخوردار خواهند بود؛ البته باید توجه داشت که این تعاملات باید به‌صورت هم‌افزا صورت پذیرد تا زمینه نفوذ وابستگی اقتصادی در کشور فراهم نشود. با نگاه به عمق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی می‌توان ردپای این مؤلفه‌ها را در این سیاست‌ها شاهد بود. سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با نگاه درون‌گرایی و افق برون‌گرایی، در راستای تجدید آرایش در مبادلات بین‌المللی و گسترش همکاری‌ها و مبادلات اقتصادی کشور با هدف فعال‌سازی ظرفیت‌های اقتصادی و نیروی انسانی کشور حرکت می‌کند (مصطفوی ثانی و موسوی برودی، ۱٤۰٤). تحریم‌ها یکی از عوامل رشد پایین و رکود تورمی اقتصاد ایران است. کاهش تجارت و صادرات کالاها و کاهش امکان ورود تکنولوژی و سرمایه به داخل کشور به کاهش رشد اقتصادی منجر می‌شود. افزایش درآمد سرانه و رفاه نیز در گروی ایجاد رشد اقتصادی پایدار است. از سویی عدم مقاومت اقتصادی باعث سهولت تحریم‌پذیری کشور می‌شود (سجادی و عابدی، ۱٤۰۳).

یکی از ارکان اساسی نظام اقتصادی کشور که نقش بسزایی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی دارد، صنعت بیمه است. ازآنجاکه تأمین اعتبار، منابع مالی و سرمایه‌گذاری ازجمله عوامل کلیدی در اقتصاد مقاومتی هستند، شرکت‌های بیمه در این زمینه نقش مؤثری دارند. اگر بیمه‌ها وظایف و مسئولیت‌های خود را در راستای تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی انجام دهند، ضمن تحقق این سیاست‌ها می‌توانند نقش‌آفرینی مناسبی در اقتصاد داشته باشند. در پژوهش پیش رو برآنیم تا به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه بپردازیم. این پژوهش در پی پاسخ به سه پرسش است. ابتدا اینکه، کدام‌یک از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه است؟ دوم اینکه، اهمیت و اولویت این ارتباط چگونه است و در پایان، نقش شرکت‌های بیمه در اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی چیست؟

۱. مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

اتخاذ تدابیر و راهبردهای اقتصادی متناسب با شرایط و مقتضیات فرهنگی، بـومی و نیازهـای عمومی جامعه برای پیشبرد نظام سیاسی به سوی تعالی در ساخت‌های مادی و معنوی، موضوعی بایسته است که با توجه به ارزش‌های حاکم بر اقتصاد اسلامی، ضرورت آن دوچندان می‌شود. در این میان، جمهوری اسلامی ایران برای برون‌رفت از آسیب‌ها و چالش‌های درونی از سویی و رفع تهدیدهای بیرونی مانند تکانه‌های اقتصادی بین‌المللی، تحریم‌ها و بحران‌های اقتصادی جهانی از سوی دیگر، در دهه چهارم انقلاب اسلامی به سمت‌وسوی تبیین، طراحی و عملیاتی‌سازی اقتصاد مقاومتی گام نهاده است (آژنگ و همکاران، ۱۴۰۲).

اقتصاد مقاومتی بر مبنای جهاد اقتصادی و نظام انگیزشی اسلامی، رویکردی نو است که با تدوین یک استراتژی علمی و کارشناسی‌شده و بازتعریف فلسفه وجودی نهادها و قوانین، به مقاوم‌سازی و ترمیم ساختارهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی می‌پردازد (باقری و موسوی، ۱۳۹۷). برای مثال، رکود و بیکاری ایجادشده در سراسر جهان توسط کووید ۱۹، فرایندی که با جهانی شدن در فناوری‌های جدید و جریان‌های گسترده جمعیت تسریع می‌شود، به تلاش‌های جدی برای بازیابی اقتصاد نیاز داشت (Angel et al, 2021). هر اقتصادی با هر پایه ایدئولوژیک و در هر چهارچوب فکری، فلسفی، اجتماعی و اهدافی و البته در مسیر تحقق اهدافش، دشواری‌ها، تهدیدها و موانعی دارد. طبیعی است که سردمداران هر جامعه‌ای می‌کوشند نظام اقتصادی خود را به‌گونه‌ای سامان دهند که با وجود همه این دشواری‌ها، اهداف اقتصاد محقق شود و این یعنی ایجاد اقتصاد مقاومتی (مؤمنی، ۱۳۹۷). به بیان دیگر، اقتصاد مقاومتی به معنای شناسایی حوزه‌های اعمال فشار دیگر کشورها بر اقتصاد و تلاش برای کنترل این فشارهاست. اقتصاد مقاومتی در واقع اقتصادی را ترسیم می‌کند که توانایی مقابله با شوک‌های وارد بر اقتصاد را دارد. چنین اقتصادی باید قابلیت انعطاف در شرایط مختلف و توانایی عبور از بحران را داشته باشد که در آن افزون‌بر تعامل پویا و سازنده با دنیای خارج، امنیت اقتصادی کشور حفظ می‌شود و نوسانات محیط بین‌المللی اقتصادی و تهدیدهای آن، کمترین تأثیر سوء را در روند بلندمدت متغیرهای کلان اقتصادی داشته باشد. به‌عبارت‌دیگر، می‌توان گفت اقتصاد

مقاومتی به معنای کاهش وابستگی‌ها و تأکید بر مزیت‌های تولید داخل است. هدف اقتصاد مقاومتی ایجاد تحول در نظام اقتصادی کشور، گسترش عدالت اجتماعی، ارتقای بهره‌وری، کاهش آسیب‌پذیری از مخاطرات و مدیریت تهدیدات است که منشأ تولید این مخاطرات می‌تواند داخلی یا خارجی باشد (پایتختی اسکویی و تمیزی، ۱٤۰٤). همچنین، اقتصاد مقاومتی، نظام اقتصادی‌ای است که هماهنگ با سیاست‌های کلان سیاسی و امنیتی نظام اسلامی در برابر اقدامات تخریبی شکل می‌گیرد تا بتواند در برابر ضربات اقتصادی، تحریم‌ها و توطئه‌های گوناگون اقتصادی مقاومت کند و توسعه و پیشرفت خود را ادامه دهد. مقاومت اقتصادی با توان کشور در بهبود سریع پس از دریافت تکانه مرتبط است. به‌عبارت‌دیگر، مقاومت اقتصادی به میزان تاب‌آوری اقتصاد در برابر آثار منفی تکانه‌های خارجی اشاره دارد و می‌توان آن را از دو جنبه مورد بررسی قرار داد. یکی، جذب تکانه که همان توانایی اقتصاد برای مقاومت در برابر تکانه‌های برون‌زاست تا اثر نهایی آن‌ها خنثی یا ناچیز شود. این نوع مقاومت هنگامی رخ می‌دهد که اقتصاد سازوکارهایی برای کاهش اثر تکانه‌ها داشته باشد که جذب تکانه نامیده می‌شود. جنبه دیگر هم، واکنش به تکانه است که بیان‌کننده توانایی اقتصاد در بهبود سریع پس از دریافت تکانه‌های برون‌زای منفی با بهره‌برداری بیشینه از تکانه‌های مثبت است (سلطانی و همکاران، ۱٤۰۱).

معضلات اقتصاد ایران به‌مثابه کلاف سردرگمی است که اصلاح آن نیازمند تمرکز ویژه به‌منظور یافتن سرنخ‌های اصلی است. محتوای سیاست‌های کلی نشان می‌دهد که اقتصاد مقاومتی یک تاکتیک مقطعی و واکنشی نسبت به پدیده‌های جاری نیست، بلکه دکترین و گفتمانی تمام‌عیار است که افق تبدیل کردن کشور به اقتصادی توسعه‌یافته و قدرت اقتصادی بین‌المللی را پیش رو دارد. گفتمانی که مقاومت در برابر تهاجم اقتصادی، مقاومت در برابر ساختار نادرست، فساد، بوروکراسی ازبین‌برنده استعدادها و ظرفیت‌ها، رانت‌خواری و به‌طور خلاصه، مقاومت در برابر هر عاملی است که مانع ایجاد اقتصادی پویا و سالم متناسب با مبانی و ظرفیت‌های اسلام است. اقتصاد مقاومتی، گفتمان رسیدن به اقتصادی جامع است که در آن همه فعالیت‌ها و رشته‌های اقتصاد ملی با یکدیگر هم‌بستگی و هماهنگی داشته باشند و مجموعه متجانسی را تشکیل دهند. پس باید از برخوردهای مقطعی و دوره‌ای با این سیاست‌ها پرهیز شود و راهبردها و تاکتیک‌هایی

متناسب با تراز یک گفتمان برای تثبیت و عملیاتی شدن آن‌ها طراحی شود (شیخیانی، ۱٤۰۳). به همین دلیل، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله با رویکرد جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا، از سوی رهبر انقلاب ابلاغ شده و در آن، پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، اجرای نقشه جامع علمی کشور و سامان‌دهی نظام ملی نوآوری به‌منظور ارتقای جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان به‌عنوان مهم‌ترین اهداف ترسیم شده است (جعفری هرفته و دشتی، ۱٤۰۲).

در این بخش، به بررسی مطالعات پیشین در زمینه اقتصاد مقاومتی در داخل و مفهوم رایج آن در ادبیات خارج از کشور یعنی تاب‌آوری اقتصادی پرداخته می‌شود. پس از بحران مالی سال ۲۰۰۸، کشورها در پی شرایطی بودند که بتوانند خود را از آثار نوسانات درونی و بیرونی حفظ کنند. به همین دلیل، مفهوم تاب‌آوری اقتصادی به وجود آمد و از آن زمان به بعد، مطالعات مختلفی در حوزه تاب‌آوری اقتصادی یا آسیب‌پذیری اقتصادی صورت پذیرفت (Davies, 2011). بریگوگلیو تاب‌آوری را توانایی سیاستی یک اقتصاد در مقابله با تکانه‌ها و بازیابی آثار شوک اقتصادی تعریف کرده است (Briguglio, 2014). در کنار تئوری‌های ارائه‌شده، مطالعات تجربی زیادی نیز در ارتباط با اقتصاد مقاومتی و مفاهیم مشابه با آن انجام شده است که در ادامه، به مرور برخی مطالعات داخلی مرتبط می‌پردازیم.

فیاض و همکاران (۱٤۰۳) در پژوهشی به بررسی مقایسه‌ای رویکرد اقتصاد مقاومتی در دیدگاه اقتصادی اسلام و علم اقتصاد متعارف پرداختند. در این پژوهش، با استفاده از روش مطالعه کتابخانه‌ای و روش تحلیل محتوا و استفاده از گروه کانونی و اتخاذ رویکرد تطبیقی–مقایسه‌ای، به بررسی و تشریح نظریه‌ها و مدل‌های اقتصاد مقاومتی مبتنی بر نظام اقتصادی اسلام از سویی و مدل‌ها و تجارب جهانی علم اقتصاد در حوزه‌های مرتبط با مفهوم اقتصاد مقاومتی از سوی دیگر پرداخته شده است. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که ابعادی از اقتصاد مقاومتی به‌مثابه نسخه معاصر نظام اقتصادی اسلام در رویکردهای علم اقتصاد و تجارت جهانی آن دارای تناظر است، اما هیچ‌یک از آن تناظرها به‌تنهایی دامنه

الزامات اقتصاد مقاومتی را پوشش نداده و مقوله‌های ایمان و ابتنا بر تفکر اسلامی، رویکرد جهادی، عدالت‌محوری و مردم‌بنیان فاقد تناظر در مدل‌های علم اقتصاد متعارف است. موارد یادشده، جایگاه اقتصاد مقاومتی را به‌عنوان نظامی جامع، یکپارچه و بی‌بدیل اقتصادی تبیین می‌کند که ابتنای آن بر مبانی و تفکر اسلامی است. غیبی و همکاران (۱٤۰۳) در پژوهشی به تأثیر واردات کالاهای سرمایه‌ای بر کیفیت کالاهای ایرانی با تأکید بر اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: صنعت نساجی) پرداختند. در این پژوهش، ۱٦ پرسش کاربردی در سه سطح کالاهای سرمایه‌ای، کیفیت کالاهای ایرانی و اقتصاد مقاومتی از ۱۰۹ نفر از تولیدکنندگان، واردکنندگان و پخش‌کنندگان بازار نساجی ارزیابی شده و با روش آلفای کرونباخ، پایایی آن‌ها مورد سنجش قرار گرفته و تعیین روایی آن‌ها از طریق نظرسنجی از صاحب‌نظران و منتقدان صنعت نساجی انجام شده است. نتایج آنالیز داده‌ها نشان می‌دهد واردات کالاهای سرمایه‌ای بر کیفیت کالاهای ایرانی با نقش اقتصاد مقاومتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. ازاین‌رو این پژوهش بیان‌کننده آن است که باید به رفاه اجتماعی کارکنان به‌عنوان چرخ‌دنده‌های تولید صنعت نساجی توجه بیشتری کرد. همچنین، دولت به‌عنوان متولی واردات و صادرات، تسهیلاتی را در راستای ورود کالاهای سرمایه‌ای به کشور مدنظر قرار دهد. رجایی (۱٤۰۱) در پژوهشی با عنوان «درآمدی بر شاخص‌های اقتصاد مقاومتی»، با استفاده از روش تحلیلی به استخراج شاخص‌های اقتصاد مقاومتی پرداخت. شاخص‌های پیشنهادشده در این تحقیق، بر مبنای مؤلفه‌های محوری اقتصاد مقاومتی یا به عبارتی دانش‌بنیانی، حرکت جهادی، درون‌زایی، مردمی‌سازی و عدالت‌محوری طراحی شده است. نتایج پژوهش حاکی است که هریک از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی را می‌توان با مجموعه‌ای از شاخص‌ها مورد سنجش قرار داد. مهربان‌پور و راعی عزآبادی (۱۳۹۸) در پژوهشی به شناسایی و اولویت‌بندی الزامات سرمایه‌گذاری در شرکت‌های هلدینگ از منظر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی پرداخته و شاخص‌های اقتصاد مقاومتی اثرگذار بر انتخاب پرتفوی سرمایه‌گذاری در شرکت‌های هلدینگ را اولویت‌بندی کرده‌اند. سه مؤلفه «صادرات‌محور بودن صنعت»، «تاب‌آوری در مقابل تحریم» و «تغییرات نرخ ارز»، بالاترین اولویت را در این مطالعه دارند.

همچنین، آیچنگرین و همکاران[1] (۲۰۲٤) در مقاله خود با عنوان «تاب‌آوری اقتصادی: چرا برخی کشورها در مقابل شوک‌ها از دیگر کشورها بهبود سریع‌تری دارند؟»، به بررسی کشورهای مختلف پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که رکودهای عمیق‌تر با بهبود قوی‌تر همراه می‌شوند که مطابق با مدل فریدمن از چرخه تجاری است. در مقابل، رکودهای طولانی‌تر با بهبودهای ضعیف‌تر همراه است؛ به‌گونه‌ای که تخریب گسترده‌تر سرمایه انسانی و دیگر آثار بعدی آن، انعطاف‌پذیری را محدود می‌کند.

همان‌گونه که بیان شد، تحقیقات مختلفی در خصوص روابط بین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی و ارکان اقتصاد کلان شامل شرکت‌های هلدینگ، بازار سرمایه، بازار ارز، نفت، صنعت کشاورزی، کارآفرینی و بخش تعاون و نیز نقش این مؤلفه‌ها در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی انجام شده است، اما در خصوص صنعت بیمه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان نظام اقتصادی ایران و نقش آن در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، مطالعات کمی صورت پذیرفته است. ازاین‌رو در این تحقیق، پس از شناسایی و استخراج مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه، ابتدا روابط درونی بین مؤلفه‌ها با استفاده از تکنیک دیمتل مشخص و تأثیرگذاری/تأثیرپذیری آن‌ها بر/از یکدیگر معین می‌شود. سپس با استفاده از تکنیک فرایند تحلیل شبکه، مؤلفه‌های مورد نظر اولویت‌بندی خواهد شد. درنهایت، با توجه به اولویت مؤلفه‌ها، پیشنهادها و راهکارهای مدنظر با هدف اجرایی‌سازی سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در شرکت‌های بیمه ارائه می‌شود.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از جنبه روش، توصیفی - پیمایشی است. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه با خبرگان علمی و اجرایی، ادبیات علمی، پرسش‌نامه‌های لازم و همچنین، مراجعه به مدارک و اسناد شرکت‌های بیمه جمع‌آوری شده‌اند. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان صنعت بیمه و مدیران شرکت‌های بیمه‌ای است. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و قضاوتی و بر اساس معیارهایی مانند دست‌کم هشت سال سابقه پژوهشی یا مدیریتی مرتبط، آشنایی با فرایندهای بیمه و تسلط بر مباحث مدیریت و

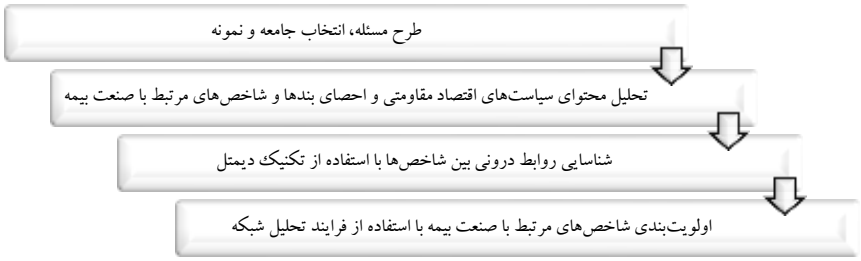
1. Eichengreen et al.

سرمایه‌گذاری انجام شد. در مرحله دلفی، در دور اول، تعداد ۱۹ نفر از خبرگان و در دور دوم، ۱۲ خبره مشارکت داشتند. این مرحله در دو دور متوالی با هدف دستیابی به اجماع نسبی در شناسایی و پالایش ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه اجرا شد. در مرحله تحلیل روابط علّی و وزن‌دهی شبکه‌ای با استفاده از روش‌های دیمتل و دَنپ[1]، به‌منظور افزایش دقت قضاوت‌های تخصصی، تعداد هشت نفر از خبرگان دارای بیشترین سابقه اجرایی در سطوح مدیریت ارشد یا عضویت در هیئت‌مدیره نهادهای بیمه‌ای مرتبط انتخاب شدند. تفکیک تعداد مشارکت‌کنندگان در دو مرحله با توجه به ماهیت تخصصی روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، پیچیدگی تحلیل‌ها و کفایت حجم نمونه در مطالعات مشابه صورت پذیرفت و موجب افزایش اعتبار نتایج پژوهش شد. به‌منظور تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از روش‌های کیفی مانند تحلیل محتوا و تکنیک‌های تحقیق در عملیات مانند دیمتل و فرایند تحلیل شبکه استفاده شده است. در این راستا، پس از تحلیل محتوای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و به‌کارگیری تکنیک دلفی، نکات کلیدی و شاخص‌های مرتبط با صنعت بیمه احصا و سپس با استفاده از ماتریس ارتباط مستقیم در تکنیک دیمتل، روابط درونی میان این شاخص‌ها و نحوه اثرگذاری/اثرپذیری آن‌ها بر/از یکدیگر مشخص می‌شود. درنهایت، میزان اولویت شاخص‌ها با استفاده از مقایسه‌های زوجی مبتنی بر فرایند تحلیل شبکه مشخص می‌شود که برای این منظور از پرسش‌نامه سنجش اهمیت نسبی شاخص‌ها استفاده شده است. این پرسش‌نامه بر اساس روابط به‌دست‌آمده از روش دیمتل طراحی شده و برای تکمیل در اختیار خبرگان قرار گرفته است. پس از تکمیل و جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، با استفاده از میانگین هندسی به قضاوت جمعی خبرگان پرداخته شده است. در این مرحله، پس از ترسیم مدل تحقیق در نرم‌افزار سوپردسیژن[2] و برقرار کردن روابط میان معیارها به‌منظور تعیین وزن معیارها و صنایع مورد بررسی، با استفاده از فرایند تحلیل شبکه و بر اساس نظر خبرگان، اعداد حاصل از قضاوت جمعی خبرگان در قالب مقایسه‌های زوجی در ابرماتریس اولیه وارد می‌شود. سپس این ابرماتریس، موزون می‌شود و بر اساس قاعده زنجیره مارکوف تا جایی که اعداد

---

1. DANP
2. Super Decision

هر سطر ابرماتریس برابر شود، به توان می‌رسد. روش اجرای پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مراحل اجرای تحقیق

منبع: یافته‌های پژوهش

گفتنی است برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای اکسل، سوپردسیژن و مکس‌کیودا[1] استفاده شده است.

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. شناسایی و احصای شاخص‌های مرتبط با صنعت بیمه در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

با تحلیل محتوای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ابتدا شاخص‌های مرتبط با صنعت بیمه شناسایی شد. سپس کدهای اولیه با استفاده از نرم‌افزار مکس‌کیودا چندین مرتبه مورد تحلیل و بازبینی قرار گرفتند. ازآنجاکه شرکت‌های بیمه در دو حوزه اصلی عملیات بیمه‌گری و عملیات سرمایه‌گذاری مشغول به فعالیت هستند، شاخص‌های شناسایی‌شده در یکی از این دو دسته طبقه‌بندی شده‌اند. همچنین، برای حصول اطمینان از جامعیت شاخص‌های احصاشده، برخی شاخص‌هایی که امکان تحقق آن‌ها در شرکت‌های بیمه وجود داشته، اما قابلیت تخصیص به یکی از دو حوزه سرمایه‌گذاری یا بیمه‌گری را نداشته، در دسته سومی با عنوان سایر عوامل طبقه‌بندی شده است. در این گام، تعداد ۲۰ شاخص شناسایی شد. سپس با به‌کارگیری تکنیک دلفی، شاخص‌های اصلی برای ورود به مدل احصا و از میان تعداد شاخص‌های مرتبط با عملیات بیمه‌گری، سرمایه‌گذاری و

---

1. MAXQDA

سایر عوامل به‌ترتیب ۸، ۵ و ۱ شاخص (درمجموع، ١٤ شاخص) انتخاب شد. این شاخص‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه

نماد شاخص	دسته اصلی شاخص	شماره بند	نکات کلیدی/شاخص‌های مرتبط با صنعت بیمه
الف	عملیات بیمه‌گری	۱	توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت افراد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی
ب		٤	ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی
ج		۷	تأمین امنیت غذا و دارو
د		۸	ترویج مصرف کالاهای داخلی
ه		۱۰	حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالا
و		۱۲	استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای
ز		۱۹	جلوگیری از اقدامات فسادزا
ح		۲۲	مدیریت مخاطرات اقتصادی
ط	عملیات سرمایه‌گذاری	۲	پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان
ی		٦	اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی
ک		۱۳	سرمایه‌گذاری در صنایع برق و پتروشیمی
ل		۱۵	تکمیل زنجیره صنعت نفت و گاز
م		۲۰	کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد
ن	سایر عوامل	١٦	تحول اساسی در ساختارها و حذف هزینه‌های زائد

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۲. به‌کارگیری تکنیک دیمتل

روش دیمتل بین سال‌های ۱۹۷۲ تا ١٩٧٦ توسعه یافت. در این روش، فرض تعامل و وابستگی عوامل و متغیرهای موجود در سیستم پذیرفته می‌شود. این روش بر پایه دی‌گراف‌ها استوار است. دی‌گراف بیان‌کننده رابطه مفهومی بین عناصر یک سیستم است و می‌تواند به یک مدل ساختاری مشهود از آن سیستم تبدیل شود. خروجی نهایی روش دیمتل یک مدل ساختاری در قالب یک «دیاگرام علّی» است که می‌تواند زیرسیستم‌ها را

به دو گروه علّی و معلولی تقسیم‌بندی کند. روش دیمتل نه‌تنها قادر به تشریح ارتباطات جهت‌دار بین زیرسیستم‌هاست، بلکه می‌تواند درجه این تعاملات بین زیرسیستم‌ها را نیز تشریح کند. برای استفاده از روش دیمتل چهار مرحله به شرح زیر طی می‌شود (آذر و همکاران، ۱۳۹۳).

تشکیل ماتریس اثرگذاری مستقیم اولیه: این ماتریس از ادغام نظرات خبره‌ها بر اساس میانگین حسابی است. برای این منظور، طبق استاندارد روش دیمتل از مقیاس ۰ (بدون تأثیر) تا ٤ (تأثیر خیلی زیاد) استفاده شده است. به عبارتی، هر خبره نسبت به تکمیل پرسش‌نامه دیمتل اقدام و اثرگذاری هر شاخص بر شاخص دیگر را بر اساس مقیاس فوق‌الذکر تعیین می‌کند. درنهایت، با استفاده از میانگین‌گیری حسابی، اعداد هر سلول در پرسش‌نامه‌های خبرگان تبدیل به یک عدد و ماتریس ارتباط مستقیم تشکیل می‌شود.

بی‌مقیاس‌سازی (نرمال کردن) ماتریس اثرگذاری مستقیم اولیه: نرمال کردن ماتریس ارتباط مستقیم با استفاده از رابطه (۱) صورت می‌پذیرد.

$$N=K*M \quad (۱)$$

در این فرمول، K از طریق رابطه (۲) محاسبه می‌شود.

$$K = \frac{1}{\max \sum_{j=1}^{n} a_{ij}} \quad (۲)$$

تشکیل ماتریس ارتباط کامل: ماتریس ارتباط کامل با استفاده از رابطه (۳) تشکیل می‌شود.

$$T=N\times(I-N)-1 \quad (۳)$$

در این مرحله، ابتدا ماتریس همانی تشکیل می‌شود و سپس ماتریس همانی را منهای ماتریس نرمال و ماتریس حاصل را معکوس می‌کنیم. درنهایت، ماتریس نرمال را در ماتریس معکوس ضرب می‌کنیم.

تحلیل نتایج: در این مرحله، مجموع سطرها (R) و مجموع ستون‌ها (C) در ماتریس روابط کل را به دست می‌آوریم. سپس R+C و R-C را محاسبه می‌کنیم. برای هر عامل

نقطه‌ای به مختصات R+C و R-C در یک دستگاه مختصات دکارتی معین و یک نمودار گرافیکی ترسیم می‌شود. روابط علت و معلولی عوامل در این گام مشخص می‌شود.

در ادامه، مراحل اجرای روش دیمتل برای داده‌های این پژوهش تشریح می‌شود.

مرحله اول: تشکیل ماتریس اثرگذاری مستقیم اولیه (M)

ماتریس اثرگذاری مستقیم اولیه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ماتریس ارتباط مستقیم

۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۰/۰۰
۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۴/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰	۲/۰۰
۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰
۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۰/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰
۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰
۱/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰
۳/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۰/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰
۲/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۰/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰
۳/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۰/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۲/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰
۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۰/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰
۱/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰
۱/۰۰	۳/۰۰	۰/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰
۱/۰۰	۰/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰
۰/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۳/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۲/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

مرحله دوم: بی‌مقیاس‌سازی (نرمال کردن) ماتریس اثرگذاری مستقیم اولیه

ماتریس بی‌مقیاس (نرمال‌شده) اثرگذاری مستقیم اولیه به شرح جدول ۳ است.

جدول ۳. ماتریس نرمال‌شده ارتباط مستقیم

۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۰۰۰
۰/۰۲۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۱۰۰	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۵۰
۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵
۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵
۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰
۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۱۰۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۵۰	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵
۰/۰۵۰	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۲۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵

منبع: یافته‌های پژوهش

مرحله سوم: محاسبه ماتریس روابط کل (T)

ماتریس روابط کل در جدول ٤ ارائه شده است.

جدول ٤. ماتریس روابط کامل

۰/۱۲۱	۰/۲٤٤	۰/۲۲۰	۰/۲۱۰	۰/۲۲۷	۰/۲۱۷	۰/۱۸٦	۰/۱۳٥	۰/۱۲٤	۰/۲۳٤	۰/۱۷۷	۰/۲۲۰	۰/۲٦۱	۰/۱٥۲
۰/۰۸٥	۰/۱٤۹	۰/۱۱۲	۰/۱۰٦	۰/۱۱٥	۰/۱۱۳	۰/۱۲۰	۰/۱٥۹	۰/۰۸۱	۰/۱۲۱	۰/۰۹۹	۰/۱۱۳	۰/۱۰۲	۰/۱۳۹
۰/۰۸۷	۰/۱۳۰	۰/۱۱۳	۰/۱۰۸	۰/۱۱۷	۰/۱۱٥	۰/۱٤٥	۰/۱٤۲	۰/۰۸۲	۰/۱۲۳	۰/۱۲٤	۰/۰۹۰	۰/۱۷٥	۰/۱۲۰
۰/۱٦۹	۰/۲٤۳	۰/۱۹۷	۰/۱٦٤	۰/۲۰۳	۰/۲۲۰	۰/۲۲۹	۰/۱٥۷	۰/۱۲۱	۰/۲۳۳	۰/۱۳۰	۰/۱۹۷	۰/۲۱۷	۰/۲۲۳
۰/۱۳۷	۰/۲۷۲	۰/۲٤٥	۰/۲۱۱	۰/۲٥۲	۰/۲٦٤	۰/۲٥٤	۰/۱٤۸	۰/۱۸۲	۰/۱۹۰	۰/۲۱۸	۰/۲۲۱	۰/۲٦٤	۰/۲٤۷
۰/۱۳٤	۰/۲۷۲	۰/۲٦۷	۰/۲٥۷	۰/۲٥۳	۰/۲۳۹	۰/۲٥٥	۰/۱٤۹	۰/۱۱٤	۰/۲٦۰	۰/۱۷۲	۰/۲٤٤	۰/۲٦٥	۰/۲٤٦
۰/۱٥۱	۰/۱۸۷	۰/۱٤٥	۰/۱۳۷	۰/۱٤۹	۰/۱٦۸	۰/۱۹۸	۰/۰۹۳	۰/۱۰۲	۰/۱۷۸	۰/۱۲۹	۰/۱٦۸	۰/۲۰۹	۰/۱۹٤
۰/۱٦۳	۰/۲۹۹	۰/۲٤۸	۰/۲۳۷	۰/۲٥٦	۰/۲٤٦	۰/۱۹۰	۰/۱۷۹	۰/۱٤۰	۰/۲٦٤	۰/۲۰۱	۰/۲٤۸	۰/۲۹٤	۰/۲۷۳
۰/۱۹٦	۰/۳۱۸	۰/۲٦٥	۰/۲٥۲	۰/۲۹٥	۰/۱۹٥	۰/۲۷۹	۰/۱٦۷	۰/۱۷٤	۰/۳۰٥	۰/۲٦۰	۰/۲٦٤	۰/۲۸۸	۰/۲٦۸
۰/۱۲۳	۰/۲٤۹	۰/۲۲٤	۰/۲۱٥	۰/۱٦۱	۰/۲۲۱	۰/۲۳٥	۰/۱۳۳	۰/۱٤۸	۰/۲۳۸	۰/۱۷۹	۰/۲۲٤	۰/۱۹۸	۰/۲۰۳
۰/۱۰۸	۰/۲۲۳	۰/۱۸۱	۰/۱۲٥	۰/۲۰۸	۰/۱٥۷	۰/۲۱۱	۰/۱۱۹	۰/۱۳٤	۰/۲۱٤	۰/۱۳۷	۰/۱۸۰	۰/۱۹٦	۰/۱۸۲
۰/۱۰۸	۰/۲۲۳	۰/۱۳٤	۰/۱۷۳	۰/۲۰۸	۰/۱٥۷	۰/۲۱۱	۰/۱۱۹	۰/۱۳٤	۰/۲۱٤	۰/۱۳۷	۰/۱۸۰	۰/۱۹٦	۰/۱۸۲
۰/۱۲۸	۰/۱۸٥	۰/۲۲۸	۰/۲۱۷	۰/۲۳٥	۰/۲۲٦	۰/۲٤۰	۰/۱٤۱	۰/۱۲۸	۰/۲٤۳	۰/۲۰٦	۰/۲۲۸	۰/۲٤۸	۰/۲۰۹
۰/۰٦٤	۰/۱۳۱	۰/۱۱٤	۰/۱۰۸	۰/۱۱۸	۰/۱۳۸	۰/۱٤٦	۰/۱۳۸	۰/۰۸۳	۰/۱۲٤	۰/۱۲٥	۰/۱۱٦	۰/۱۲۸	۰/۱۲۰

منبع: یافته‌های پژوهش

مرحله چهارم: تحلیل نتایج

مختصات عوامل و میزان اثرگذاری/اثرپذیری هر عامل بر/از عامل دیگر در جدول ۵ ارائه شده است.

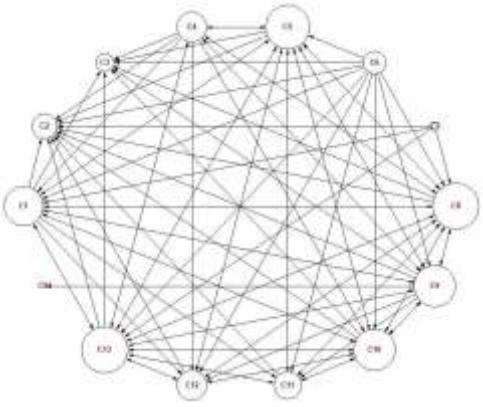
جدول ۵. مختصات عوامل (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل)

شاخص	میزان تأثیرگذاری (R)	میزان تأثیرپذیری (C)	اهمیت کلی (R+C)	خالص تأثیرگذاری/تأثیرپذیری (R-C)
الف	۲/۷۲۷	۲/۷۵۸	۵/۴۸۶	-۰/۰۳۱
ب	۱/۶۱۴	۳/۰۴۳	۴/۶۵۶	-۱/۴۲۹
ج	۱/۶۷۱	۲/۶۹۲	۴/۳۶۳	-۱/۰۲۱
د	۲/۷۰۲	۲/۲۹۳	۴/۹۹۶	۰/۴۰۹
ه	۳/۱۰۶	۲/۹۴۲	۶/۰۴۸	۰/۱۶۵
و	۳/۱۲۷	۱/۷۴۴	۴/۸۷۱	۱/۳۸۲
ز	۲/۲۰۹	۱/۹۸۰	۴/۱۹۰	۰/۲۲۹
ح	۳/۲۳۷	۲/۹۰۱	۶/۱۳۹	۰/۳۳۶
ط	۳/۵۲۸	۲/۶۷۷	۶/۲۰۵	۰/۸۵۱
ی	۲/۷۵۱	۲/۷۹۶	۵/۵۴۷	-۰/۰۴۵
ک	۲/۳۷۵	۲/۵۲۰	۴/۸۹۵	-۰/۱۴۵
ل	۲/۳۷۵	۲/۶۹۲	۵/۰۶۷	-۰/۳۱۸
م	۲/۸۶۳	۳/۱۲۷	۵/۹۹۰	-۰/۲۶۳
ن	۱/۶۵۴	۱/۷۷۴	۳/۴۲۹	-۰/۱۲۰

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵، نتایج تحلیل دیمتل برای ارزیابی روابط علّی و معلولی بین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه را نشان می‌دهد. این جدول شامل مقادیر R (میزان تأثیرگذاری)، C (میزان تأثیرپذیری)، R+C (اهمیت کلی عامل) و R-C (خالص تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری) برای معیارهای اصلی است. بر اساس نتایج حاصل، سه شاخص «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان»، «مدیریت مخاطرات اقتصادی» و «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» به‌ترتیب با اوزان ۳/۵۲۸، ۳/۲۳۷ و ۳/۱۲۷، به‌عنوان اثرگذارترین شاخص‌ها در مجموعه عوامل شناخته شده‌اند. این معیارها دارای ماهیت علت هستند. همچنین، سه شاخص «کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد»، «ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی» و «حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالا» به‌ترتیب

با اوزان ۳/۱۲۷، ۳/۰۴۳ و ۲/۹۴۲، در زمره اثرپذیرترین شاخص‌ها قرار گرفته‌اند. این معیارها دارای ماهیت معلول هستند. از منظر تعامل کلی در مجموعه عوامل، دو شاخص «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان» و «مدیریت مخاطرات اقتصادی» مهم‌ترین عوامل هستند. درنهایت، شاخص‌های «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» و «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان» به‌ترتیب با اوزان ۱/۳۸۲ و ۰/۸۵۱، بیشترین خالص تأثیرگذاری و دو شاخص «ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی» و «تأمین امنیت غذا و دارو» به‌ترتیب با اوزان ۱/۴۲۹- و ۱/۰۲۱-، بیشترین خالص تأثیرپذیری را دارا هستند. بر اساس مقادیر R+C وR-C می‌توان نمودار علّی معیارها را رسم کرد که در شکل ۲ نمایش داده شده است. براین‌اساس، معیارهایی که با دایره‌های بزرگ‌تر نشان داده شده است، بیشترین تعامل و اثرگذاری را در مجموعه عوامل داشته‌اند.

شکل ۲. نمودار علّی عوامل

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، ساختار شبکه عملیاتی پژوهش بر مبنای ماتریس روابط کل (T) در روش دیمتل است. منطق انتقال روابط از مرحله دیمتل به ساختار فرایند تحلیل شبکه‌ای بدین صورت بود که تنها پیوندهایی که میزان اثرگذاری آن‌ها در ماتریس T از مقدار آستانه (۰/۱۸۳) فراتر بود، به‌عنوان روابط معنادار در شبکه لحاظ شدند. این رویکرد باعث شد تا از ورود روابط ضعیف و نویزهای محاسباتی به

فرایند تحلیل شبکه جلوگیری شود و تنها تعاملات استراتژیک مبنای تحلیل قرار گیرند. براین‌اساس، شاخص‌های ١٤گانه پژوهش در سه خوشه اصلی شامل «عملیات بیمه‌گری»، «عملیات سرمایه‌گذاری» و «سایر مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی» سازمان‌دهی شدند. جهت فلش‌ها در شبکه استخراج‌شده، تعیین‌کننده ساختار پرسش‌نامه‌های مقایسات زوجی بود. به این معنا که برای هر شاخص اثرپذیر، یک ماتریس مقایسه زوجی تشکیل شد تا اهمیت نسبی شاخص‌های اثرگذار بر آن، توسط خبرگان ارزیابی شود.

فرایند توزین در نرم‌افزار سوپردسیژن در سه مرحله تشکیل ابرماتریس غیرموزون، ابرماتریس موزون و درنهایت، ابرماتریس حدی انجام گرفت. برای تضمین پایایی و روایی محاسبات، نرخ ناسازگاری برای تمام ماتریس‌های مقایسه زوجی محاسبه شد. نتایج نشان داد که در تمام موارد، نرخ ناسازگاری کمتر از حد مجاز ۰/۱۰ است (در محدوده ۰/۰۲ تا ۰/۰۷) که این موضوع گواه انسجام منطقی قضاوت خبرگان و اعتبار بالای وزن‌های نهایی استخراج‌شده است.

در این پژوهش، به‌منظور ترسیم شبکه روابط علّی و تفکیک روابط معنادار از آثار جزئی و تصادفی در ساختار سیستم، تعیین یک مقدار آستانه ضروری است. طبق متدولوژی استاندارد دیمتل، این مقدار آستانه بر مبنای محاسبه میانگین حسابی تمام عناصر ماتریس روابط کل (T) تعیین شد که در این مطالعه برابر با ۰/۱۸۳ به دست آمد. منطق استفاده از میانگین ماتریس روابط کل به‌عنوان حد آستانه، ریشه در این واقعیت دارد که این شاخص آماری، سطح متوسط تعاملات کل سیستم را نشان می‌دهد. ازاین‌رو تنها پیوندهایی که شدت اثرگذاری آن‌ها از این میانگین فراتر باشد، به‌عنوان روابط راهبردی و معنادار در ساختار مدل شناسایی می‌شوند. براین‌اساس، در ماتریس روابط کل، تمام مقادیری که کوچک‌تر از حد آستانه (۰/۱۸۳) بودند، برای کنترل پیچیدگی شبکه و حذف نویزهای تحلیلی نادیده گرفته شدند و تنها روابطی که مقداری بزرگ‌تر از این آستانه داشتند، در ترسیم نقشه روابط علّی لحاظ شدند. این رویکرد نظام‌مند، ضمن تضمین عینیت در تحلیل داده‌ها، از اعمال سلیقه پژوهشگر در حذف یا ابقای روابط جلوگیری و اعتبار ساختاری شبکه نهایی را تضمین می‌کند. این روابط معنادار در جدول ٦ مشخص شده‌اند.

جدول ٦. روابط درونی بین معیارها

	الف	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ی	ک	ل	م	ن
الف	۰/۱۵۲	۰/۲٦۱	۰/۲۲۰	۰/۱۷۷	۰/۲۳٤	۰/۱۲٤	۰/۱۳۵	۰/۱۸٦	۰/۲۱۷	۰/۲۲۷	۰/۲۱۰	۰/۲۲۰	۰/۲٤٤	۰/۱۲۱
ب	۰/۱۳۹	۰/۱۰۲	۰/۱۱۳	۰/۰۹۹	۰/۱۲۱	۰/۰۸۱	۰/۱۵۹	۰/۱۲۰	۰/۱۱۳	۰/۱۱۵	۰/۱۰٦	۰/۱۱۲	۰/۱٤۹	۰/۰۸۵
ج	۰/۱۲۰	۰/۱۷۵	۰/۰۹۰	۰/۱۲٤	۰/۱۳۳	۰/۰۸۲	۰/۱٤۲	۰/۱٤۵	۰/۱۱۵	۰/۱۱۷	۰/۱۰۸	۰/۱۱۳	۰/۱۳۰	۰/۰۸۷
د	۰/۲۲۳	۰/۲۱۷	۰/۱۹۷	۰/۱۳۰	۰/۲۳۳	۰/۱۲۱	۰/۱۵۷	۰/۲۲۹	۰/۲۲۰	۰/۲۰۳	۰/۱٦٤	۰/۱۹۷	۰/۲٤۳	۰/۱٦۹
ه	۰/۲٤۷	۰/۲٦٤	۰/۲۲۱	۰/۲۱۸	۰/۱۹۰	۰/۱۸۲	۰/۱٤۸	۰/۲٥٤	۰/۲٦٤	۰/۲٥۲	۰/۲۱۱	۰/۲٤٥	۰/۲۷۲	۰/۱۳۷
و	۰/۲٤٦	۰/۲٦٥	۰/۲٤٤	۰/۱۷۲	۰/۲٦۰	۰/۱۱٤	۰/۱٤۹	۰/۲٥٥	۰/۲۳۹	۰/۲٥۳	۰/۲٥۷	۰/۲٦۷	۰/۲۷۲	۰/۱۳٤
ز	۰/۱۹٤	۰/۲۰۹	۰/۱٦۸	۰/۱۲۹	۰/۱۷۸	۰/۱۰۲	۰/۰۹۳	۰/۱۹۸	۰/۱٦۸	۰/۱٤۹	۰/۱۳۷	۰/۱٤٥	۰/۱۸۷	۰/۱۵۱
ح	۰/۲۷۳	۰/۲۹٤	۰/۲٤۸	۰/۲۰۱	۰/۲٦٤	۰/۱٤۰	۰/۱۷۹	۰/۱۹۰	۰/۲٤٦	۰/۲٥٦	۰/۲۳۷	۰/۲٤۸	۰/۲۹۹	۰/۱٦۳
ط	۰/۲٦۸	۰/۲۸۸	۰/۲٦٤	۰/۲٦۰	۰/۳۰۵	۰/۱۷٤	۰/۱٦۷	۰/۲۷۹	۰/۱۹۵	۰/۲۹۵	۰/۲٥۲	۰/۲٦۵	۰/۳۱۸	۰/۱۹٦
ی	۰/۲۰۳	۰/۱۹۸	۰/۲۲٤	۰/۱۷۹	۰/۲۳۸	۰/۱٤۸	۰/۱۳۳	۰/۲۳۵	۰/۲۲۱	۰/۱٦۱	۰/۲۱۵	۰/۲۲٤	۰/۲٤۹	۰/۱۲۳
ک	۰/۱۸۲	۰/۱۹٦	۰/۱۸۰	۰/۱۳۷	۰/۲۱٤	۰/۱۳٤	۰/۱۱۹	۰/۲۱۱	۰/۱۵۷	۰/۲۰۸	۰/۱۲۵	۰/۱۸۱	۰/۲۲۳	۰/۱۰۸
ل	۰/۱۸۲	۰/۱۹٦	۰/۱۸۰	۰/۱۳۷	۰/۲۱٤	۰/۱۳٤	۰/۱۱۹	۰/۲۱۱	۰/۱۵۷	۰/۲۰۸	۰/۱۷۳	۰/۱۳٤	۰/۲۲۳	۰/۱۰۸
م	۰/۲۰۹	۰/۲٤۸	۰/۲۲۸	۰/۲۰٦	۰/۲٤۳	۰/۱۲۸	۰/۱٤۱	۰/۲٤۰	۰/۲۲٦	۰/۲۳۵	۰/۲۱۷	۰/۲۲۸	۰/۱۸۵	۰/۱۲۸
ن	۰/۱۲۰	۰/۱۲۸	۰/۱۱٦	۰/۱۲۵	۰/۱٤٤	۰/۰۸۳	۰/۱۳۸	۰/۱٤٦	۰/۱۳۸	۰/۱۱۸	۰/۱۰۸	۰/۱۱٤	۰/۱۳۱	۰/۰٦٤

منبع: یافته‌های پژوهش

۳-۳. به‌کارگیری فرایند تحلیل شبکه برای اولویت‌بندی عوامل

در این پژوهش ابتدا مقایسات زوجی شاخص‌ها ایجاد شد و در اختیار خبرگان قرار گرفت. بعد از تکمیل ماتریس‌های مقایسات زوجی، نرخ ناسازگاری هرکدام محاسبه شد که همگی کمتر از ۰/۱ بود که نشان از ثبات و سازگار بودن ماتریس‌ها دارد. سپس مقایسات زوجی خبرگان توسط روش میانگین هندسی ادغام و برای تعیین وزن وارد نرم‌افزار سوپردسیژن شد. پس از اجرایی شدن مراحل بالا و تشکیل ابرماتریس‌ها، رتبه‌بندی نهایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه احصا شد که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. اولویت‌بندی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه

مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه	رتبه/اولویت
توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت افراد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی	۱۲
ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی	٦
تأمین امنیت غذا و دارو	۵
ترویج مصرف کالاهای داخلی	۱۱
حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالا	٤
استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای	۳

مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه	رتبه/اولویت
جلوگیری از اقدامات فسادزا	۱۳
مدیریت مخاطرات اقتصادی	۲
پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان	۱
اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی	۷
سرمایه‌گذاری در صنایع برق و پتروشیمی	۹
تکمیل زنجیره صنعت نفت و گاز	۱۰
کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد	۸
تحول اساسی در ساختارها و حذف هزینه‌های زائد	۱۴

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به اطلاعات جدول ۷ و بنا بر اولویت‌های به‌دست‌آمده، می‌توان در میان کل مؤلفه‌های مورد بررسی، مهم‌ترین معیارها را مشاهده کرد. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، با توجه به هدف مسئله و بنا بر نظر خبرگان، معیارهای «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان»، «مدیریت مخاطرات اقتصادی» و «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» از نظر اولویت مهم‌ترین مؤلفه‌ها در میان دیگر عوامل هستند و شرکت‌های بیمه در دو حوزه عملیات بیمه‌گری و سرمایه‌گذاری می‌توانند در راستای تحقق این مؤلفه‌ها گام بردارند و از این طریق در تحقق و اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ایفای نقش کنند؛ البته بیان این نکته حائز اهمیت است که اقدامات شرکت‌های بیمه در حوزه سرمایه‌گذاری منوط به افزایش ظرفیت سرمایه‌گذاری و تسهیل آن در صنعت بیمه است.

نتیجه‌گیری

در این تحقیق با استفاده از روش‌های کیفی و کمی، مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه احصا و اولویت‌بندی شد و نقش صنعت بیمه در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در راستای عمل به منویات مقام معظم رهبری تبیین شد. برای این منظور، ابتدا با تحلیل محتوای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و شناسایی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه، از تکنیک دیمتل برای شناسایی روابط بین مؤلفه‌های مدنظر استفاده و سپس بر اساس فرایند تحلیل شبکه، به اولویت‌بندی مؤلفه‌های مرتبط با صنعت بیمه

پرداخته شد. نتایج حاصل از به‌کارگیری تکنیک دیمتل نشان می‌دهد سه شاخص «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان»، «مدیریت مخاطرات اقتصادی» و «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» به‌ترتیب با اوزان ۳/۵۲۸، ۳/۲۳۷ و ۳/۱۲۷، به‌عنوان اثرگذارترین شاخص‌ها در مجموعه عوامل شناخته شده‌اند. این معیارها دارای ماهیت علت هستند. همچنین، سه شاخص «کارآفرینی، سرمایه‌گذاری و اشتغال مولد»، «ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی» و «حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالا» به‌ترتیب با اوزان ۳/۱۲۷، ۳/۰۴۳ و ۲/۹۴۲، در زمره اثرپذیرترین شاخص‌ها قرار گرفته‌اند. این معیارها دارای ماهیت معلول هستند. از منظر تعامل کلی در مجموعه عوامل، دو شاخص «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان» و «مدیریت مخاطرات اقتصادی» مهم‌ترین عوامل هستند. درنهایت، شاخص‌های «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» و «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان» به‌ترتیب با اوزان ۱/۳۸۲ و ۰/۸۵۱، بیشترین خالص تأثیرگذاری و دو شاخص «ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی» و «تأمین امنیت غذا و دارو» به‌ترتیب با اوزان ۱/۴۲۹- و ۱/۰۲۱-، بیشترین خالص تأثیرپذیری را دارند.

نتایج حاصل از به‌کارگیری فرایند تحلیل شبکه نیز نشان می‌دهد معیارهای «پیشتازی در فعالیت‌های دانش‌بنیان»، «مدیریت مخاطرات اقتصادی» و «استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای» بالاترین رتبه و اولویت را به خود اختصاص داده‌اند. این بدان معناست که شرکت‌های بیمه هم در حوزه بیمه‌گری و هم در حوزه سرمایه‌گذاری می‌توانند نقش بسزایی در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و عمل به منویات مقام معظم رهبری داشته باشند. با توجه به وضعیت کنونی نظام بیمه کشور و محدودیت منابع شرکت‌های بیمه‌ای، می‌توان برای ایفای نقش بهتر صنعت بیمه در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، بر نتایج این تحقیق تمرکز کرد. با این امر، ضمن تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، موجبات رشد و شکوفایی اقتصادی کشور نیز فراهم خواهد شد. طراحی ابزارهای بیمه خاص شرکت‌های دانش‌بنیان و پوشش ریسک‌های مترتب بر کسب‌وکارهای دانش‌بنیان، اقدامی است که در صنعت بیمه قابل اجراست. با این اقدام، حمایت لازم از شرکت‌های دانش‌بنیان توسط شرکت‌های بیمه به عمل می‌آید و امکان توسعه و تولید محصولات دانش‌بنیان در کشور و به‌تبع آن، رشد و توسعه اقتصادی کشور

فراهم می‌شود؛ البته با توجه به ماهیت پرریسک فعالیت‌های دانش‌بنیان و امکان عدم توفیق استارتاپ‌ها و کسب‌وکارهای نوپا، پوشش کامل ریسک‌های شرکت‌های دانش‌بنیان موضوعی است که وابستگی معناداری به توانگری مالی شرکت‌های بیمه دارد و با توجه به کاهش شدید توانگری مالی شرکت‌های بیمه فعال در کشور در چند سال اخیر، ورود شرکت‌های بیمه به این حوزه باید با دقت بیشتری صورت پذیرد. از سویی مطابق با آیین‌نامه سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه، امکان تخصیص بخشی از ذخایر و منابع شرکت‌های بیمه به فعالیت‌های دانش‌بنیان وجود دارد و شرکت‌های بیمه می‌توانند به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در این نوع کسب‌وکارها سرمایه‌گذاری کنند. در خصوص مدیریت مخاطرات اقتصادی نیز شرکت‌های بیمه از طریق ابزارهای بیمه‌ای موجود و نیز طراحی و توسعه ابزارهای بیمه‌ای جدید، می‌توانند ریسک‌های بنگاه‌های اقتصادی را پوشش دهند و مسیر رشد و توسعه بیشتر به‌واسطه ریسک‌پذیری بیشتر را برای آنان فراهم سازند. این اقدام با استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و توسعه پیوندهای راهبردی از طریق ارتباط‌گیری با شرکت‌های بیمه بین‌المللی نمود بیشتری خواهد یافت. دراین‌خصوص، توسعه تعامل و همکاری شرکت‌های بیمه کشور با شرکت‌های بیمه کشورهای همسایه از اهمیت بسزایی برخوردار است.

دیگر مؤلفه‌ها اولویت پایین‌تری نسبت به سه مؤلفه فوق‌الذکر به دست آورده‌اند، اما هرکدام از آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند و به‌نوعی با صنعت بیمه در ارتباط هستند. به عبارتی، امکان تحقق آن‌ها در صنعت بیمه وجود دارد. برای مثال، مؤلفه‌های «حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالا»، «تأمین امنیت غذا و دارو» و «ارتقای شاخص‌های عدالت اجتماعی» از طریق صنعت بیمه محقق خواهند شد. این موضوع با اقداماتی مانند توسعه عملیات بیمه‌گری در حوزه درمان و سلامت، بیمه کردن صادرکنندگان و کالاها و خدمات صادراتی یا توسعه سرمایه‌گذاری در حوزه غذا و دارو صورت می‌پذیرد؛ البته در زمینه افزایش سطح پوشش ریسک صادرات کشور که از ظرفیت صنعت بیمه بیشتر است، کمک بازار سرمایه با ابزارهایی مانند اوراق بهادار متصل به بیمه[1] بهتر عمل می‌کند.

---

1. Insuranse link Securities (ILS)

بنابراین، صنعت بیمه با فعالیت در دو حوزه بیمه‌گری و سرمایه‌گذاری می‌تواند نقش بسزایی در اجرای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ایفا کند، اما تحقق این موضوع منوط به حمایت همه‌جانبه از صنعت بیمه و توسعه پایدار این صنعت است. ازآنجاکه برخی کشورها مانند کشور ما با مشکلات عدیده اقتصادی نظیر تورم، بیکاری و... روبه‌رو هستند و بعضاً ممکن است بروز برخی از بی‌ثباتی‌های اقتصادی و اثر آن بر بیمه‌ها گریزناپذیر باشد، ازاین‌رو سیاست‌گذاران اقتصادی کشور می‌توانند با تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد و افزایش تاب‌آوری از شدت اثرگذاری بی‌ثباتی اقتصادی بر شرکت‌های بیمه بکاهند. ازاین‌رو ضروری است سیاست‌گذاران اقتصادی، نهاد ناظر صنعت بیمه و مدیران ارشد شرکت‌های بیمه‌ای به مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط با صنعت بیمه توجه ویژه‌ای داشته باشند و با برنامه‌ریزی دقیق، ثبات صنعت بیمه را فراهم آورند.

بر اساس نتایج حاصل، به مدیران شرکت‌های بیمه پیشنهاد می‌شود نسبت به طراحی و توسعه ابزارهای بیمه‌ای خاص شرکت‌های دانش‌بنیان اقدام کنند و بخشی از منابع خود را با رویکردی بلندمدت به سرمایه‌گذاری در این نوع کسب‌وکارها اختصاص دهند. به نهاد ناظر این صنعت نیز پیشنهاد می‌شود در اعطای مجوزهای لازم تسریع کند. همچنین، با هدف مدیریت مخاطرات اقتصادی، به شرکت‌های بیمه پیشنهاد می‌شود ضمن پوشش ریسک‌های مترتب بر عملیات جاری بنگاه‌های اقتصادی، نسبت به بیمه کردن پروژه‌های توسعه‌ای شرکت‌ها اقدام کنند تا ضمن ایفای نقش در افزایش تولید و اشتغال، رشد و توسعه اقتصادی کشور را نیز محقق سازند. درنهایت، تعامل مناسب و سازنده با شرکت‌های بیمه‌ای منطقه‌ای و بین‌المللی و توسعه فعالیت‌های اتکایی می‌تواند نقش بسزایی در پوشش ریسک‌های شرکت‌های بیمه داشته باشد. اگرچه تحریم‌های ظالمانه علیه کشور عزیزمان، ایران تا حدودی از این موضوع جلوگیری کرده است، اما پیشنهاد می‌شود مدیران شرکت‌های بیمه چنین موضوعی را در رئوس برنامه‌های خود قرار دهند. در این راستا، استفاده از ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه بازار سرمایه نیز بسیار بااهمیت است.

بدون شک، این پژوهش بدون اشکال و کاستی نیست. از منظر علمی و توسعه نظری موضوع پیشنهاد می‌شود نقش دیگر ارکان اقتصادی کشور در تحقق سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، پیشنهاد می‌شود افزون‌بر سیاست‌های اقتصاد

مقاومتی، مؤلفه‌های موجود در دیگر اسناد بالادستی کشور و نقش هریک از ارکان نظام اقتصادی کشور در تحقق آن‌ها بررسی شود.

کتابنامه

آذر، عادل، حمزه جونقانی، ستار و احمدی نیک جونقانی، پژمان (۱۳۹۳). تئوری فازی و کاربرد آن در تصمیم‌گیری. ویرایش اول، تهران: صفار.

آژنگ، محمدرضا، حسنی، سیدرضا، نمامیان، فرشید و کهریزی، امیدعلی (۱٤۰۲). «اقتصاد مقاومتی منظومه‌ای فراتر از اقتصاد چرخشی؛ برگرفته از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای». فصلنامه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، دوره ۱، شماره ۲، شماره پیاپی ۲، صص. ۱٤۲-۱۰۷.

باقری، علی و موسوی، سیدمصطفی (۱۳۹۷). «مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی و تبیین نقش و جایگاه آن در دوران پساتحریم». فصلنامه سیاست‌های مالی اقتصادی، (۲٤) ٦. صص. ۱٤۷-۱۱۱.

پایتختی اسکویی، سیدعلی و تمیزی، علیرضا (۱٤۰٤). «بررسی نقش بهره‌وری در تحقق اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: منطقه شمال غرب کشور)». مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ۹ (۳٤). صص. ۱۳٦-۱۱۵.

توکلی، محمدجواد (۱۳۹۸). «بررسی نسبت اقتصاد مقاومتی و اقتصاد اسلامی». دوفصلنامه جستارهای اقتصادی ایران، ۱٦ (۳۲)، صص. ۱۱۹-۸۹.

جعفری هرفته، یوسف و دشتی، سیدمحمد (۱٤۰۲). «اقتصاد دانش‌بنیان در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای (اهمیت، الزامات، موانع و راهکارها)». فصلنامه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، ۱ (۲)، صص. ٥٤-۱۹.

حیدریان دولت‌آبادی، محمدجواد و علی‌اکبری بابوکانی، احسان (۱٤۰٤). «رفاه اجتماعی در بستر قوانین در پرتوی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ٦ (۲)، صص. ۱۳۷-۱۱۵.

خوانساری، رسول و قلیچ، وهاب (۱۳۹٤). «اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی در نظام بانکی با استفاده از روش تاپسیس فازی». دوفصلنامه تحقیقات مالی اسلامی، سال ۵، شماره ۱، صص. ۱۲۰-۹۱.

رجایی، سیدمحمدکاظم (۱٤۰۱). «درآمدی بر شاخص‌های اقتصاد مقاومتی». فصلنامه معرفت اقتصاد اسلامی، ۱٤ (۱)، صص. ۱۲۷-۱۰۷.

سجادی، سیدمحسن و عابدی، ایمان (۱٤۰۳). «راهبرد برون‌سپاری خارجی در روابط تجاری اقتصاد ایران تحت شرایط تحریمی». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ٦ (۱)، صص. ۱٤۲-۱۱۸.

سلطانی، ابراهیم، ملامیرزایی، محمدصادق و شکوه، حسن (۱٤۰۱). «تأثیر شاخص‌های اقتصاد دانش‌بنیان و اقتصاد مقاومتی بر شدت مصرف انرژی در کشورهای منتخب صادرکننده نفت». مطالعات مدیریت راهبردی دفاع ملی، ٦ (۲۱)، صص. ۱۰۲-۷۵.

سیف، الهمراد و خوش‌کلام خسروشاهی، موسی (۱۳۹۲). «نظام ارزی مطلوب اقتصاد ایران در اقتصاد مقاومتی». پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۱۸ (٥٤)، صص. ۲۰٤- ۱۸۱.

شریعت‌نژاد، علی (۱٤۰۳). «شناسایی و تحلیل پیشایندها و پسایندهای رفتارهای برندساز منابع انسانی با تکنیک دیمتل فازی». دوفصلنامه علمی مدیریت منابع انسانی پایدار، ٦ (۱۱)، صص ٤۷-۲۹.

شیخیانی، حمزه (۱٤۰۳). «سیری در شناخت موانع و الزامات گفتمان‌سازی اقتصاد مقاومتی». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ٦ (۱)، صص. ۳۳-۱.

صدیق، محمد و نعمتی، اصغر (۱٤۰۳). «اصلاح ساختار بودجه با تأکید بر آسیب‌شناسی بودجه‌ریزی در دهه ۹۰ شمسی». فصلنامه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، ۲ (۳)، صص. ۷۲-٤۷.

غیبی، علی‌اصغر، وهاب‌زاده، شادان و هاشمی، سیدمحمود (۱٤۰۳). «تأثیر واردات کالاهای سرمایه‌ای بر کیفیت کالاهای ایرانی با تأکید بر اقتصاد مقاومتی (مطالعه موردی: صنعت نساجی)». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ۵ (۲)، صص. ۸۵-٦۵.

فیاض، سروش، علی‌احمدی، علیرضا و ذبیحی، رضا (۱۴۰۳). «بررسی مقایسه‌ای رویکرد اقتصاد مقاومتی در دیدگاه اقتصادی اسلام و علم اقتصاد متعارف». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ٦ (۱)، صص. ۵۷-۳٤.

مصطفوی ثانی، علی و موسوی برودی، سیدمهدی (۱٤۰٤). «مدیریت وابستگی در زنجیره ارزش جهانی؛ راهبردی در راستای کنترل نفوذ اقتصادی در اقتصاد مقاومتی». پژوهش‌های اقتصاد مقاومتی، ٦ (۲)، صص. ۳۳-۷.

مؤمنی، حانیه‌سادات (۱۳۹۷). اقتصاد مقاومتی در کشورهای پیشرفته. چاپ ۱، تهران: دانشگاه امام‌صادق (ع).

مهربان‌پور، محمدرضا و راعی عزآبادی، محمدابراهیم (۱۳۹۸). «شناسایی و اولویت‌بندی الزامات سرمایه‌گذاری در شرکت‌های هلدینگ از منظر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی». دوفصلنامه جستارهای اقتصادی ایران، ١٦ (۳۱)، صص. ۲۹٦-۲۷۱.

Angel, G. A., Gámez-Gutierrez, J., & Calvo, R. E. (2021). Values and Administrative Practices for Generations Associated With Organizational Innovation. In Gamez-Gutierrez.

Briguglio, L. (2014). "A Vulnerability and Resilience Framework for Small States", University of Malta.

Davies, S. (2011). Regional resilience in the 2008–2010 downturn: comparative evidence from European countries. Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, 4(3),PP. 369-382.

Eichengreen, B., Park, P. , Shin, K. (2024). Economic resilience: Why some countries recover more robustly than others from shocks. Economic Modelling, 136, 106748.

Azar, A., Hamzeh Jounghani, S., & Ahmadi Nik Jounghani, P. (1393 SH/2014). Fuzzy theory and its application in decision-making (1st ed.). Saffar Publishing. [In Persian]

Azhang, M. R., Hassani, S. R., Namamian, F., & Kahrizi, O. (1402 SH/2023). Resistance economy: A system beyond circular economy; Derived from the statements of Ayatollah Khamenei. Quarterly of Strategic Studies of Islamic Revolution, 1(2), 107–142. [In Persian]

Bagheri, A., & Mousavi, S. M. (1397 SH/2018). Conceptualizing the resistance economy and explaining its role and status in the post-sanctions era. Financial and Economic Policies Quarterly, (24), 111–147. [In Persian]

Paytakhti Oskouei, S. A., & Tamizi, A. (1404 SH/2025). Investigating the role of productivity in realizing the resistance economy (Case study: Northwest region of the country). Defense National Strategic Management Studies, 9(34), 115–136. [In Persian]

Tavakoli, M. J. (1398 SH/2019). Examining the relationship between resistance economy and Islamic economy. Iranian Economic Essays, 16(32), 89–119. [In Persian]

Jafari Harafteh, Y., & Dashti, S. M. (1402 SH/2023). Knowledge-based economy in the intellectual system of Ayatollah Khamenei (Importance, requirements, obstacles, and solutions). Quarterly of Strategic Studies of Islamic Revolution, 1(2), 19–54. [In Persian]

Heydarian Doulatabadi, M. J., & Aliakbari Baboukani, E. (1404 SH/2025). Social welfare in the context of laws in light of the general policies of the resistance economy. Resistance Economy Research, 6(2), 115–137. [In Persian]

Khansari, R., & Ghalich, V. (1394 SH/2015). Prioritizing factors affecting the realization of general policies of the resistance economy in the banking system using the fuzzy TOPSIS method. Islamic Finance Research, 5(1), 91–120. [In Persian]

Rajaei, S. M. K. (1401 SH/2022). An introduction to the indices of resistance economy. Islamic Economy Knowledge, 14(1), 107–127. [In Persian]

Sajadi, S. M., & Abedi, E. (1403 SH/2024). Foreign outsourcing strategy in Iran's economic trade relations under sanctions conditions. Resistance Economy Research, 6(1), 118–142. [In Persian]

Soltani, E., Malamirzaei, M. S., & Shokouh, H. (1401 SH/2022). The impact of knowledge-based economy and resistance economy indices on energy consumption intensity in selected oil-exporting countries. Defense National Strategic Management Studies, 6(21), 75–102. [In Persian]

Seif, A. M., & Khoshkalam Khosroshahi, M. (1392 SH/2013). Optimal exchange rate regime for Iran's economy in the resistance economy. Iranian Economic Research, 18(54), 181–204. [In Persian]

Shariatnejad, A. (1403 SH/2024). Identifying and analyzing antecedents and consequences of human resource branding behaviors using fuzzy DEMATEL technique. Sustainable Human Resource Management, 6(11), 29–47. [In Persian]

Sheikhiany, H. (1403 SH/2024). A journey into recognizing the obstacles and requirements of mainstreaming the resistance economy. Resistance Economy Research, 6(1), 1–33. [In Persian]

Siddiq, M., & Nemati, A. (1403 SH/2024). Reforming the budget structure with an emphasis on pathology of budgeting in the 1390s SH decade. Quarterly of Strategic Studies of Islamic Revolution, 2(3), 47–72. [In Persian]

Ghaibi, A. A., Vahabzadeh, S., & Hashemi, S. M. (1403 SH/2024). The impact of capital goods imports on the quality of Iranian goods with an emphasis on resistance economy (Case study: Textile industry). Resistance Economy Research, 5(2), 65–85. [In Persian]

Fayyaz, S., Ali-Ahmadi, A., & Zabihi, R. (1403 SH/2024). Comparative study of the resistance economy approach in the economic perspective of Islam and conventional economics. Resistance Economy Research, 6(1), 34–57. [In Persian]

Mostafavi Sani, A., & Mousavi Boroudi, S. M. (1404 SH/2025). Managing dependency in the global value chain: A strategy to control economic penetration in the resistance economy. Resistance Economy Research, 6(2), 7–33. [In Persian]

Momeni, H. S. (1397 SH/2018). Resistance economy in developed countries (1st ed.). Imam Sadiq University Press. [In Persian]

Mehrabanpour, M., & Raei Aezabadi, M. E. (1398 SH/2019). Identifying and prioritizing investment requirements in holding companies from the perspective of resistance economy policies. Iranian Economic Essays, 16(31), 271–296. [In Persian]